

10 jaar Steunpunt Passend Onderwijs

‘2035 is de stip op de horizon’

Bij de invoering van passend onderwijs werd het Steunpunt Passend Onderwijs opgericht om samenwerkingsverbanden en scholen te ondersteunen. Mike Jolink is er programmaleider. Wat hebben de afgelopen tien jaar naar zijn idee gebracht? En wat zijn de ambities voor de toekomst?

Mike Jolink: “Vóór de invoering van de wet op passend onderwijs was er een landelijke indicatiestelling voor leerlingen die ondersteuning nodig hadden, het zogenaamde ‘rugzakje’. Met de komst van passend onderwijs werd deze verantwoordelijkheid verplaatst naar 75 regio’s voor het primair onderwijs en 76 regio’s voor het voortgezet onderwijs. Binnen deze regio’s moesten scholen en schoolbesturen gaan samenwerken om de ondersteuning van leerlingen op regionaal niveau vorm te geven. Voordat passend onderwijs in augustus 2014 officieel werd ingevoerd, waren er al experimenteerregio’s, waar voorlopers konden oefenen met de nieuwe samenwerking. Hun ervaringen zijn meegenomen in de uiteindelijke vorm van de wetgeving. De voorbereidingsfase van het steunpunt zelf viel samen met de opstartfase van passend onderwijs. Dat was dan ook een uitdagende periode. We hebben toen goed gekeken waar de vraag vanuit het veld zat en daar hebben we activiteiten op gericht.”

OPBRENGST

“Het steunpunt kreeg de algemene opdracht om samenwerkingsverbanden en scholen te helpen met de nieuwe, heel andere manier van werken. In het begin lag de nadruk vooral op het bestuurlijk construct; daar hebben wij bij geholpen door tools voor het vormgeven van een samenwerkingsverband aan te reiken. In de beginfase kregen we voornamelijk vragen over technische aspecten van de nieuwe constructie. Bekostiging, de *opting out* van leerwegondersteuning en het samenvoegen van middelen waren veelvoorkomende onderwerpen. Dat er vrijheid was bij de inrichting van samenwerkingsverbanden resulteerde in diverse modellen, elk met zijn eigen focus en aanpak. Als steunpunt hebben we toen ook ingezet op het in beeld brengen van voorbeelden en het verbinden van

regio’s. Iedereen was namelijk met dezelfde vraagstukken bezig. Door ervaringen en lessen te delen, kon de kennis tussen de regio’s stromen. Achteraf gezien is het een nadeel geweest dat het begrip ‘passend onderwijs’ in deze beginperiode nooit goed is geladen, waardoor het minder goed landde bij scholen en leraren. Er waren veel vragen en onjuiste beelden; in de school werd hierover niet het gesprek gevoerd en schoolleiders waren zoekende hoe ze dit in de school konden oppakken. Dat is in de loop van de jaren veel meer gegroeid. De belangrijkste opbrengst van de afgelopen tien jaar is denk ik dat er nu veel meer wordt samengewerkt tussen scholen en tussen besturen binnen de samenwerkingsverbanden. Daarnaast zijn de ondersteuningsvormen door de regionale aanpak veel diverser geworden. Natuurlijk, er zijn nog steeds casussen waarin een leerling niet goed kan worden geholpen, maar over het algemeen is er in tien jaar veel winst geboekt.”

DYNAMIEK

“Een van de doelstellingen van passend onderwijs was om leerlingen met een extra ondersteuningsbehoefte meer mogelijkheden te bieden om binnen het reguliere onderwijs te blijven. Dit heeft in sommige gevallen goed gewerkt: de ondersteuning was effectief en leerlingen ontwikkelden zich positief. Ook heeft het idee dat geen enkele leerling mag worden uitgesloten, bijgedragen aan

‘Een nadeel is dat het begrip ‘passend onderwijs’ in de beginperiode nooit goed is geladen’

een meer inclusieve onderwijsomgeving. We zijn steeds meer gaan kijken naar een onderwijsomgeving voor alle leerlingen. Aan de andere kant is het ook een feit dat het niet gelukt is om de aanmeldingen voor het speciaal onderwijs terug te dringen. We zitten nu in een fase met veel dynamiek, er gebeurt veel in het veld. Dat merken we bijvoorbeeld bij onze helpdesk: daar krijgen we zo’n duizend vragen per jaar. Die vragen gaan nog steeds over wetgeving, maar steeds vaker ook over ontwikkelingen in de school, over het ondersteuningsaanbod, en over de samenwerking tussen regulier en gespecialiseerd onderwijs en andere vormen van meer inclusief onderwijs. Over het algemeen worden de vragen steeds complexer; dat laat ook goed de ontwikkeling in het veld zien. We merken daarnaast een verschuiving in wat we onder passend onderwijs verstaan. In het begin waren thuiszittende leerlingen bijvoorbeeld geen aandachtspunt, later wel, en nu leggen we de focus op schoolaanwezigheid en preventie. Ook meer- en hoogbegaafde leerlingen zijn explicieter onderdeel van passend onderwijs geworden. Een ander punt waar in recente jaren veel meer aandacht voor is gekomen, is de samenwerking met jeugdhulp en zorg. Ook hier is een ontwikkeling zichtbaar van afstemmen naar daadwerkelijk interprofessioneel samenwerken.”

INCLUSIEF

“Jaren geleden zijn we al het gesprek aangegaan over de samenwerking tussen regulier en gespecialiseerd onderwijs. Het huidige systeem is ingericht op wat de individuele leerling aan ondersteuning nodig heeft. Bij inclusief onderwijs gaat het over alle leerlingen: hoe kunnen we ons systeem zo inrichten dat meer leerlingen in dezelfde school onderwijs kunnen volgen? Dat heeft natuurlijk heel veel gevolgen voor schoolteams.

INSPIRATIE OPDOEN?

Er zijn veel mooie initiatieven op het gebied van inclusief onderwijs, van scholen die al heel inclusief werken en scholen die eerste stappen zetten. Het type of niveau onderwijs en de doelgroep wisselt, maar de aanpak, knelpunten, visie en successen zijn veelal gelijk. Op de volgende pagina’s lees je twee voorbeelden van een samenwerking tussen het regulier en speciaal voortgezet onderwijs. Je kunt ook mee op werkbezoek. Kijk voor de agenda op ‘Werkbezoeken inclusief onderwijs in 2024’ op www.steunpuntpassend-onderwijs-povo.nl. Daar vind je ook interessante bijeenkomsten en ondersteuning.

‘De belangrijkste opbrengst is dat er veel meer wordt samengewerkt’

Welke kennis heb je daar op school bijvoorbeeld voor nodig? Hoe breng je verschillende expertisegebieden in de school? Wat is de rol van het gespecialiseerd onderwijs? Wat hebben leraren nodig? Hoe geeft de schoolleider sturing aan deze ontwikkeling? Welke expertise is er nodig? En wat betekent dit voor de financiering en onderwijshuisvesting? Alles wat het steunpunt nu doet, is gericht op de beweging naar inclusief onderwijs. Alleen: voordat we daar echt zijn, zal er nieuwe wetgeving moeten komen. Net als in de fase vóór passend onderwijs, waar we keken naar de experimenteerregio’s, kijken we nu naar bestaande inclusieve initiatieven. Waar lopen die tegenaan? Wat hebben ze nodig? En wat gaat er goed? Zo is het steunpunt een schakelpunt tussen praktijk en beleid. Er komt binnenkort ook een experimenteerregeling inclusieve leeromgeving; de scholen die daaraan meedoen, gaan we begeleiden.

Uiteindelijk komt het in veel gevallen toch neer op financiering. Als we inclusief onderwijs succesvol willen laten zijn, moeten de bekostigingsstromen anders gaan lopen: veel eenduidiger en simpeler. Ook moet er aandacht zijn voor een goede transitie naar het nieuwe systeem. Denk aan de vraag wat vermindering van het aantal leerlingen in het speciaal onderwijs betekent voor de scholen voor gespecialiseerd onderwijs in de regio. Daarnaast zal de inspectie met een nieuw, integraal kader moeten gaan werken. Nu zie je dat bij een school met een mengvorm van onderwijssoorten verschillende inspecteurs komen kijken, elk vanuit hun eigen wettelijk kader. Wat je wilt, is een wet op het funderend onderwijs.”

ROUTE

“De beweging van passend naar inclusief is al ingezet: er is een routekaart inclusief onderwijs, met 2035 als stip op de horizon. In maart dit jaar gaan de eerste stukken naar de Kamer, in mei komt de experimenteerregeling. Ik denk dat inclusief onderwijs een essentiële stap is naar het verhogen van de onderwijskwaliteit, het vergroten van het werkplezier en het tegengaan van het lerarentekort. Daarnaast helpen we alle leerlingen in hun ontwikkeling. We denken nog te veel in beperkingen, in hokjes. Daarom moeten we de route naar 2035 in kleine stappen afleggen. Het is belangrijk dat we ons laten inspireren door de inclusieve initiatieven die al bestaan. We organiseren iedere maand een werkbezoek: daar zie je de mogelijkheden en het enthousiasme van de leerlingen en professionals op de werkvloer. Klasgenoten zien vaak de beperking van een leerling niet. Die zien gewoon een leerling die met hen naar school gaat. Dat is een voorbeeld voor ons allemaal.”